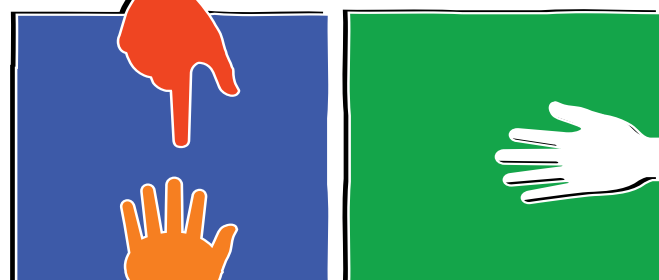

AKAZ - Agencija za kvalitet i akreditaciju u
zdravstvu u Federaciji Bosne i Hercegovine

AKREDITACIJSKI STANDARDI ZA USLUGE DOBROVOLJNOG, POVJERLJIVOG SAVJETOVANJA I TESTIRANJA (DPST USLUGE)

Septembar 2014.

AKAZ

Agencija za kvalitet i akreditaciju u zdravstvu u FBiH

**AKREDITACIJSKI STANDARDI ZA USLUGE
DOBROVOLJNOG, POVJERLJIVOG
SAVJETOVANJA I TESTIRANJA
(DPST USLUGE)**

AKAZ, septembra 2014.

Copyright © 2014 AKAZ

Ovaj dokument predstavlja vlasništvo AKAZ-a (Agencije za kvalitet i akreditaciju u zdravstvu u FBiH). Namijenjen je za javnu objavu, njime se može svako koristiti, na njega se pozivati , ali samo u originalnom obliku, bez ikakvih izmjena, uz obavezno navođenje izvora podataka. Korištenje ovog dokumenta protivno gornjim navodima, povreda je autorskih prava AKAZ-a, sukladno Zakonu o autorskom pravu i srodnim pravima BiH. Počinitelj takve aktivnosti podliježe kaznenoj odgovornosti.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	5
UVOD	6
1. PROSTORIJE ZA PRUŽANJE DPST USLUGA	9
Fizički pristup	11
Terenski rad	12
2. Osoblje koje pruža DPST usluge	13
Dokumentacija i evidencije	16
3. Oprema za pružanje DPST usluga	17
4. DPST usluge	18
Savjetovanje	20
Testiranje na HIV	22
Testiranje na druge bolesti	24
5. Procjena rada DPST usluga	25
Smanjenje rizika	26
Reference	28
Lista politika i procedura	29
Skraćenice.....	30

PREDGOVOR

Akreditacijski standardi za usluge DPST centara su nastali kao dio programa za „Poboljšanje dostupnosti i kvaliteta dobrovoljnog testiranja i savjetovanja (DPTS)“ u sklopu projekta Global Funda for HIV/AIDS, TB & Malaria, koji se realizira uz podršku UNDP-a. Glavni cilj ovog programa koji implementira Partnerships in Health /Partnerstvo za zdravlje (PH) je da omogući da sve više ljudi zna svoj HIV status prvenstveno putem poboljšanja dostupnosti i kvaliteta dobrovoljnog testiranja i savjetovanja, te se ovim putem želi i prevenirati širenje HIV-virusa.

Akreditacijskim standardima i akreditacijom usluga koje pružaju DPST centri se želi postići da svi ovi centri u Bosni i Hercegovini rade i pružaju usluge svojim korisnicima istim, zagarantovanim nivoom kvaliteta pri čemu se prije svega misli na sigurnost korisnika i osoblja koje radi u ovim centrima. U Federaciji Bosne i Hercegovine jedina nadležna za poslove akreditacije je Agencije za kvalitet i akreditaciju u zdravstvu u Federaciji Bosne i Hercegovine (AKAZ).

Akreditacijski standardi su izjave očekivanja. Očekivanja treba da pomire interese zdravstvenih profesionalaca, zdravstvenog menadžmenta u zdravstvenoj ustanovi, pacijenata, zavoda zdravstvenog osiguranja, javnog zdravstva, donosioca političkih odluka i drugih. Standardi služe da se zdravstvene ustanove ocijene u odnosu na njih i potom pripreme akcione planove u cilju dostizanja zahtijeva standarda, neovisno o tome da li će aplicirati za akreditaciju ili ne. Stoga ove standarde treba smatrati sredstvom za osiguranje i poboljšanje kvaliteta i sigurnosti unutar zdravstvenih ustanova.

Prilagođavanje postojećih i razvoj novih standarda nije jednostavan posao. Pritom treba voditi računa da predloženi standardi i kriteriji treba

da budu dostižni za većinu DPST centara u Bosni i Hercegovini, što znači da budu realistični i mjerljivi. Standardi i kriterija treba da budu i dovoljno elastični, tako što će voditi računa o uspješnim i manje uspješnim; standardi i kriteriji treba da su prihvatljivi u mjeri koliko su konsenzualno dogovoreni, poštujući zakonske norme i etičke kodekse profesija; oni, također, treba da budu prilagodljivi u smislu izjava što bi trebalo da bude, a ne na koji način to treba da bude, tako da standarde i kriterija treba tumačiti u skladu s lokalnim potrebama. Najzad, standardi i kriterija treba da budu primjenjivi na način na koji će se većina DPST centara samoocijeniti i ocijeniti na kolegijalnoj osnovi u svrhu dokaza da pružaju usluge standardnog kvaliteta, tj. kada odluče da apliciraju za akreditaciju.

Formuliranje standarda i kriterija je multidisciplinarni, konsenzualni i dugoročan proces.

Važno je znati da su standardi živa materija koja se neprestano dopunjuje i mijenja. U jednom trenutku ipak treba podvući crtu i prihvatiti konsenzualno dogovorene standarde kao mjerila za ocjenu strukture, procesa i u nekim slučajevima ishoda zaštite, koja se pruža i odvija na nivou centra. Standardi su stručna materija podložna izmjenama i dopunama kao rezultat Vaših komentara, primjedbi i sugestija te promjenama legislative.

Želimo Vam puno uspjeha u komentiranju i primjeni ovih Vaših i naših zajedničkih standarda za DPST centre. Kada se jednom budemo osvrnuli unatrag, znaćemo da smo zajedničkim snagama uradili ogroman posao.

AKAZ, septembra 2014. godine

UVOD

Akreditacijski standardi: forma i sadržaj

Akreditacijski standardi za pružanje DPST usluga u BiH sadrže ukupno 12 standarda i 69 kriterija, a podijeljeni su u pet poglavlja kako slijedi:

1. Prostorije za pružanje DPST usluga
2. Osoblje koje pruža DPST usluge
3. Oprema za DPST usluge
4. DPST usluge
5. Procjena DPST usluga

Standardi i kriteriji posjeduju specifičnu formu. Svaki standard ima četiri kolone, a svaki kriterij ima pet kolona (*vidi sliku 1.*):

- Broj standarda (sadrži dva broja: broj poglavlja i zatim redni broj standarda) odnosno broj kriterija (koji ima tri oznake: broj poglavlja, redni broj standarda i redni broj kriterija);
- Izjava standarda (koja definiše sam standard) odnosno izjava kriterija (koja detaljnije raščlanjuje standard);
- Uputstvo standarda ili kriterija (dodatno naglašavaju ili objašnjavaju izjavu);
- Dokazi za ocjenu (prisutni samo kod kriterija, i oni navode šta se pri ocjeni mora priložiti ili zadovoljiti da bi taj kriterij bio ispunjen) te
- Reference standarda / kriterija (kolona koja navodi literaturu i / ili nacionalnu legislativu na koju se direktno ili indirektno poziva i koja direktno ili indirektno podržava izjavu tog standarda / kriterija).

2. Osoblje koje pruža DPST usluge				
Standardi	Izjava	Uputstvo	Reference	
2.1	Kvalifikacije i obim osoblja odgovaraju potrebama davanja DPST usluga.		Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10) Zakon o ljekovima („SN FBiH“ broj 56/13) Zakon o sestričstvu i primaljstvu („SN FBiH“ 43/15) Delovodba porječja za surjebvanje i nastrojanje na HIV – Bivakod, 2013.	
Kriteriji	Izjava	Uputstvo	Dokazi na sejesti	Reference
2.1.1	Usluge surjebvanja i nastrojanja svi timi kojera pripadaju najmanje jedan ljekovik i jedna medicinska sestričnica.		- Observacija surjebvanja - Izjavya članova tima	Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10, čl. 34, čl. 1.
2.1.2	Članovi tima se medusobno poštova i ne postoje diskriminacijski članova po bilo kojem osnovu.		- Izjavya sa članovima tima - Observacija osjebjavlja	Zakon o ljekovima („SN FBiH“, broj 56/13), čl. 2., 53. Zakon o sestričstvu i primaljstvu („SN FBiH“, 43/15), čl. 2.

Slika 1.: Prikaz forme standarda/kriterija

Unutar standarda se nalaze pobrojane politike i procedure koje se odnose na rad pri pružanju DPST usluga. Standardima je predviđen određen broj politika i procedura, mada se pretpostavlja da će tokom vremena osoblje koje pruža DPST usluge da napravi i veći broj procedura nego što je propisano akreditacijskim standardima. Procedure su te koje omogućavaju da svi korisnici usluga dobiju jednak tretman, kako po obimu tako i po kvalitetu usluga, a osoblju olakšavaju rad svojevrsnom standardizacijom radnih procesa. Naravno da je procedure moguće i drugačije imenovati kao i grupisati ukoliko se radi o sličnim temama ili ukoliko se u centru više procedura preklapa u jednom radnom procesu. Procedura pored svog naziva ima i svoju formu koju mora ispunjavati da bi bila validna. Ta forma sadrži:

- datum izrade ili zadnje revizije,
- datum naredne predviđene revizije (najdalje za tri godine),
- pečat centra odnosno organizacije koja ga je uspostavila,
- potpis odgovorne osobe (koja je pisala proceduru) i
- listu sa potpisima osoblja koje time potvrđuje da je upoznato sa procedurom i da je sprovodi u djelo.

Ocjena ispunjenja standarda/kriterija

Ispunjenje pojedinačnog standarda je uslovljeno ispunjenjem svih kriterija koje sadrži taj standard, a ispunjenje kriterija je opet uvjetovano predočenjem dokaza neophodnih za dati kriterij navedenih u koloni „Dokazi za ocjenu“. Odluka o безусловnoj (punoj) akreditaciji donosi se za slučaj kada je zadovoljeno 80% i više zahtjeva standarda, dok se odluka o uslovnoj (uvjetnoj) akreditaciji dodjeljuje u slučaju kada je ispunjeno 70-80% zahtjeva standarda.

Kao dokaz ispunjenja kriterija, u okviru ovih akreditacijskih standarda, navode se intervjui kako sa osobljem, tako i sa korisnicima, a kriterij se smatra ispunjenim ako 80% (ili 4 od 5 ispitanika) potvrdi navode kriterija. U ostalim slučajevima se radi o prezentaciji dokaza (uvida u postojeću dokumentaciju, politike, procedure, itd.) odnosno pregledu prostorija i/ili opreme ustanove. Bodovanje ispunjenja kriterija se vrši prema šemi:

- Potpuno ispunjen kriterij	P	2 boda;
- Djelimično ispunjen kriterij	D	1 bod;
- Neispunjen kriterij	N	0 bodova i
- Neprimjenjiv kriterij	NP	izuzima se.

Ocjena o ispunjenosti se vrši prvi put od strane samog osoblja u procesu koji se naziva samoocjena, a koja predstavlja način kako da osoblje koje pruža DPST usluge utvrdi svoje nedostatke po pitanju ispunjenja zahtjeva koji proističu iz standarda. Samoocjena se može ponavljati neograničen broj puta. Kada je samoocjena zadovoljavajuća tada je sve spremno za vanjski pregled i AKAZ-u se upućuje zahtjev o pokretanju postupka akreditacije i upit o mogućem terminu vanjskog pregleda. Prilikom procesa imenovanja članova ocjenjivačkog tima, AKAZ vodi računa da nema sukoba interesa između imenovanog tima i ustanove u koji se tim upućuje. Cijeli proces vanjskog pregleda podliježe povjerljivosti i čuvanju

profesionalne tajne. Akreditacijski pregled sprovodi imenovani tim vanjskih ocjenjivača pri vanjskom pregledu. Tim sačinjavaju glavni ocjenjivač i član tima. To su obučeni profesionalci koji su prošli AKAZ-ovu obuku za vanjske ocjenjivače. Oni se rukovode istim dokazima za ispunjenje kriterija/standarda koji su navedeni uz sami standard/kriterij. Na osnovu završnog izvještaja vođe tima ocjenjivača, dodjeljuje se puna (bezuslovna) akreditacija ili uslovna akreditacija. Kod uslovne akreditacije dobije se određen vremenski period u kojem treba popraviti manjkavosti po pitanju zadovoljenja standarda te na taj način steći uslove za punu akreditaciju. Ukoliko se to ne desi u propisanom roku onda akreditacija biva uskraćena. Također, kada je zadovoljenje kriterija ispod 70% onda se akreditacija uskraćuje dok se ne steknu uslovi za izdavanje iste.

Trajanje akreditacije i nadzor

Akreditacija se dobija za period od tri godine. Unutar te tri godine AKAZ vrši nadzor nad akreditiranim ustanovama u vidu barem jednog nenajavljenog vanjskog pregleda. Taj pregled se obavlja na isti način kao i pregled pri vanjskoj ocjeni, a u svrhu utvrđivanja u kojem obimu se osoblje pridržava zahtjeva koji proističu iz akreditacijskih standarda. Po isteku akreditacijskog perioda, ustanova se ponovo prijavljuje za obnovu akreditacije i cijeli proces počinje ispočetka. Akreditirana ustanova ima pravo da: informiše svoje korisnike i javnost o statusu akreditacije, stavi javnosti na uvid rješenje o akreditaciji i znak akreditacije te da zatraži zvanično tumačenje AKAZ-a u slučaju bilo kakvih nedoumica.

* * *

Napomena: Ovi akreditacijski standardi podrazumijevaju jednakopravan odnos i zastupljenost oba spola, bez obzira na gramatički rod u kojem su ovdje navedene osobe one mogu biti oba spola. Izrazi napisani u muškom rodu, odnose se podjednako na muški i ženski rod.

1. PROSTORIJE ZA PRUŽANJE DPST USLUGA

Standard	Izjava	Uputstvo		Reference
1.1	Pristup i radno vrijeme za pružanje DPST usluga je prilagođeno klijentima.	Klijentima je omogućeno da lako dobiju uslugu i u vrijeme kada je njima to potrebno.		Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
1.1.1	Za pružanje DPST usluga postoji Politika pružanja DPST usluga.	<p>U Politici se navode ciljevi DPST usluga:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Saznanje i procjena rizika klijentovog ponašanja u vezi HIV infekcije; - Poticanje promjene rizičnog ponašanja; - Identificiranje HIV pozitivne osobe radi daljeg kliničkog postupka; - Informisanje HIV negativnih osoba o rizicima prenošenja HIV-a; - Informisanje HIV pozitivnih osoba o načinima smanjenja prenošenja virusa na druge osobe; - Davanje informacija i/ili upućivanje pacijenta na dostupno liječenje, njegu i druge usluge. 	- Uvid u Politiku	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
1.1.2	DPST usluge se pružaju u zdravstvenim ustanovama.	Postoje različiti modeli za pružanje DPST usluga.	- Opservacija ocjenjivača	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.

Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
1.1.3	Prostorije za DPST usluge pružaju mogućnost za miran, neometan i povjerljiv razgovor.		- Opservacija ocjenjivača	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
1.1.4	Prostorije se uredno održavaju.	Održavanje prostorija podrazumijeva postojanje rasporeda čišćenja koji se prati.	- Opservacija ocjenjivača - Uvid u listu čišćenja	
1.1.5	Postoji procedura za održavanje higijene prostorija.		- Uvid u proceduru	

Fizički pristup				
Standard	Izjava	Uputstvo		Reference
1.2	Prostorije gdje se nude DPST usluge su pristupačne.	Klijenti koji traže DPST usluge lako mogu doći do njih.		Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10) Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
1.2.1	DPST usluge se pružaju na mjestu koje je lako dostupno za klijente.	Ove usluge se pružaju u zdravstvenim ustanovama: domovima zdravlja, klinikama i zavodima za javno zdravstvo.	- Opservacija ocjenjivača	Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10), čl. 18. Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
1.2.2	Radno vrijeme tokom kojeg se mogu dobiti DPST usluge je vidno istaknuto i usklađeno sa potrebama klijenata.		- Opservacija ocjenjivača	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
1.2.3	Radi većeg komfora klijenata, najmanje jednom mjesečno se organizuje i noćno pružanje DPST usluga.	Klijenti se osjećaju komfornije jer je manja šansa da će nekoga sresti, lakše se usklade sa sopstvenim radnim vremenom.	- Opservacija ocjenjivača - Intervju sa članovima tima	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.

Terenski rad				
Standard	Izjava	Uputstvo		Reference
1.3	Radi većeg kontakta sa grupama pod povećanim rizikom od HIV-a, organizuje se terenski rad.	Ovo podrazumijeva rad na mjestima koja su u blizini ili na mjestima na kojima borave rizične grupe, koje radi mogućnosti diskriminacije ne dolaze u zdravstvene ustanove da dobiju DPST uslugu.		Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
1.3.1	DPST usluge se pružaju i u sklopu terenskog rada (decentralizovano) za što postoji odgovarajuća procedura.	Ove usluge se vrše radi lakšeg pristupa rizičnim grupama: <ul style="list-style-type: none"> - Seksualnim radnicima; - Osobama koje ubrizgavaju drogu; - Muškarcima koji imaju sex sa muškarcima; - Nacionalnim manjinama; migrantima; - Zatvoreniciima, itd. 	<ul style="list-style-type: none"> - Intervju sa članovima tima - Uvid u proceduru 	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
1.3.2	U sklopu decentralizovanog rada postoje i posebni mobilni timovi.		<ul style="list-style-type: none"> - Intervju sa članovima tima 	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.

2. Osoblje koje pruža DPST usluge				
Standard	Izjava	Uputstvo		Reference
2.1	Kvalifikacije i obim osoblja odgovaraju potrebama davanja DPST usluga.			Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10) Zakon o liječništvu („SN FBiH“, broj 56/13) Zakon o sestrinstvu i primaljstvu („SN FBiH“, 43/13) Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
2.1.1	Usluge savjetovanja i testiranja vrši tim kojem pripadaju najmanje jedan liječnik i jedna medicinska sestra/tehničar.		- Opservacija ocjenjivača - Intervju sa članovima tima	Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10), čl. 34., st. 1.
2.1.2	Članovi tima se međusobno poštuju i ne postoji diskriminacija članova po bilo kojem osnovu.		- Intervju sa članovima tima - Opservacija ocjenjivača	Zakon o liječništvu („SN FBiH“, broj 56/13), čl. 2., 53. Zakon o sestrinstvu i primaljstvu („SN FBiH“, 43/13), čl. 2.
2.1.3	Osoblje koje vrši usluge savjetovanja i testiranja su zdravstveni radnici sa formalnom edukacijom zdravstvenog usmjerenja.		- Intervju sa članovima tima	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
2.1.4	Svaki član tima koji pruža DPST usluge je prošao trening za DPST savjetnika.		- Uvid u certifikate za DPST savjetnike	

Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
2.1.5	Savjetovanje može vršiti i psiholog koji je prošao adekvatnu obuku za DPST savjetnika.		<ul style="list-style-type: none"> - Opservacija ocjenjivača - Intervju sa članovima tima 	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
2.1.6	Sastav tima odgovara potrebama populacijâ sa kojima centar radi.	<p>Mimo svakodnevnih klijenata, posebna pažnja se posvećuje rizičnim grupama:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Seksualnim radnicima; - Osobama koje ubrizgavaju drogu; - Muškarcima koji imaju sex sa muškarcima; - Nacionalnim manjinama; migrantima; - Zatvorenicima, itd. 	<ul style="list-style-type: none"> - Intervju sa članovima tima 	
2.1.7	Za svakog DPST savjetnika ponaosob se vodi njegov lični dosje u DPST centru.	Dosje treba da sadrži biografiju, kopiju diplome, potvrde o odslušanim predavanjima i edukacijama, ljebarske preglede, etc.	<ul style="list-style-type: none"> - Uvid u dosjee 	
2.1.8	Za uposlenike je napravljen godišnji plan i program kontinuirane edukacije i usavršavanja po pitanju pružanja DPST usluga.	Članovi tima redovno posjećuju stručna predavanja, kongrese i simpozije radi unapređenja svojih znanja i vještina.	<ul style="list-style-type: none"> - Intervju sa članovima tima - Uvid u plan edukacije 	<p>Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“, broj 46/10), čl. 151., st. 1., 2.</p> <p>Zakon o liječništvu („SN FBiH“, broj 56/13), čl. 25., 26., 32.</p> <p>Zakon o sestrinstvu i primaljstvu („SN FBiH“, 43/13), čl. 27., 28.</p>

Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
2.1.9	Članovi tima se pridržavaju strogih etičkih normi.	Korisnicima se obraćaju sa poštovanjem, čuvaju profesionalne tajne, pridržavaju se obaveze potpisanog informiranog pristanka, etc.	<ul style="list-style-type: none"> - Opservacija ocjenjivača - Intervju sa članovima tima 	Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10), čl. 19.
2.1.10	Pružanje DPST usluga se vrši bez diskriminacije po bilo kojem osnovu.	Ovo se odnosi na diskriminaciju povodom rase, vjere, nacionalne pripadnosti, jezika, pripadnosti etičkim manjinama, itd.	<ul style="list-style-type: none"> - Intervju sa članovima tima 	Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10), čl. 19.
2.1.11	DPST savjetnici podliježu redovnom liječničkom/sanitarom pregledu.	Ovaj pregled se vrši bar jednom godišnje, a u svrhu kontrole i sprečavanja širenja zaraznih bolesti.	<ul style="list-style-type: none"> - Intervju sa članovima tima - Uvid u sanitarne knjižice 	Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10), čl. 15.
2.1.12	DPST savjetnici su vakcinisani protiv hepatitisa A, B i tetanusa.		<ul style="list-style-type: none"> - Intervju sa osobljem - Uvid u zdravstvene knjižice osoblja 	Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10), čl. 15.

Dokumentacija i evidencije				
Standard	Izjava	Uputstvo		Reference
2.2	Centar uredno vodi dokumentaciju i evidencije.			Zakon o evidencijama u zdravstvu, „SN FBiH“ 37/12 Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“, broj 46/10) Zakon o liječništvu („SN FBiH“, broj 56/13) Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013
Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
2.2.1	Za pružanje DPST usluga se vode sve potrebne dokumentacije koje su uredne i čitke.	U dokumentaciju spada evidencijski protokol koji sadrži i spisak klijenata te spisak poziva i supervizija.	- Uvid u evidencijski protokol	Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“, broj 46/10), čl. 139., st. 1. Zakon o liječništvu („SN FBiH“, broj 56/13), čl. 44., st. 2. Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
2.2.2	Svi podaci o klijentima se čuvaju u evidencijskom protokolu.		- Uvid u evidencijski protokol	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
2.2.3	Pristup evidencijskom protokolu imaju samo ovlaštene osobe. Za čuvanje protokola postoji procedura.		- Intervju sa osobljem - Uvid u proceduru	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.

3. Oprema za pružanje DPST usluga

Standard	Izjava	Uputstvo		Reference
3.1	Oprema je odgovarajuća za pružanje DPST usluga.	<p>Sukladno obimu posla u centru se nalazi odgovarajuća oprema koja je u ispravnom stanju.</p> <p>Ovdje se ne navodi oprema koja je obavezna za zdravstvene ustanove, nego se misli isključivo na onu neophodnu za pružanje DPST usluga.</p>		<p>Pravilnik o upravljanju medicinskim otpadom, „SN FBiH“ broj 77/08</p> <p>Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.</p>
Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
3.1.1	Oprema odgovara potrebama za pružanje DPST usluga.	<p>U opremu spadaju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Informativni letak, - Testovi, - Kondomi. 	<ul style="list-style-type: none"> - Opservacija ocjenjivača - Intervju sa osobljem 	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
3.1.2	Oprema se čuva sukladno propisima.	Testovi i kondomi se čuvaju na sobnoj temperaturi.	<ul style="list-style-type: none"> - Opservacija ocjenjivača - Uvid u evidenciju čišćenja - Uvid u proceduru 	
3.1.3	Savjetnicima su dostupni testovi za testiranje krvi i pljuvačke klijenta.		<ul style="list-style-type: none"> - Opservacija ocjenjivača 	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
3.1.4	Testovi se čuvaju u ormaru pod ključem uz ograničenje pristupa.		<ul style="list-style-type: none"> - Opservacija ocjenjivača - Intervju sa članovima tima 	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.

4. DPST usluge				
Standard	Izjava	Uputstvo		Reference
4.1	DPST usluge podrazumijevaju usluge savjetovanja i testiranja na HIV.	Usluge savjetovanja se sastoje od savjetovanja prije testiranja, samog testiranja i savjetovanja poslije testiranja odnosno upućivanja na potvrdni test u laboratoriju ukoliko je rezultat na brzom testu bio pozitivan, odnosno na liječenje osoba koje su HIV pozitivne.		Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata („SN FBiH“, broj 40/10) Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10) Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
4.1.1	DPST usluge su prilagođenu dobu svojih klijenata.	Od 15.-te godine života, osoba može dati pristanak na anketiranje i testiranje.	- Intervju sa članovima tima	Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata („SN FBiH“, broj 40/10), čl. 38., st. 7. Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.1.2	Za pružanje DPST usluga nije potrebna uputnica.	Na ovaj način klijenti mogu pristupiti savjetovanju i testiranju u bilo kojem dostupnom centru.	- Intervju sa članovima tima	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.1.3	Klijenti koji dolaze kroz terenski rad, mogu sa sobom imati uputnice izdate od strane nevladinih organizacija koje su uključene u rad na terenu.		- Intervju sa članovima tima	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.1.4	Sva savjetovanja i testiranja se zasnivaju na dobrovoljnom i potpisanom pristanku koji daje savjetnik u ime klijenta.	Savjetnik ovim potvrđuje da klijent dobrovoljno pristaje na savjetovanje i testiranje, a u isto vrijeme se štiti klijentov identitet.	- Intervju sa članovima tima - Uvid u potpisane pristanke	Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata („SN FBiH“, broj 40/10), čl. 17., 18. Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10), čl. 27. Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.

Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
4.1.5	DPST usluge su povjerljive.	Rezultate testiranja može znati samo savjetnik koji je izvršio savjetovanje.	<ul style="list-style-type: none"> - Intervju sa članovima tima - Uvid u politiku 	Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10), čl. 27. Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.1.6	DPST usluge mogu biti i anonimne. Za ovaj proces postoji procedura.	U slučajevima kada prema želji klijenta on ne daje svoje lične podatke već se evidentira pod šifrom.	<ul style="list-style-type: none"> - Intervju sa članovima tima - Uvid u proceduru 	Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10), čl. 27. Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.1.7	Radi osiguranja povjerljivosti i anonimnosti klijenta, dodjeljuje mu se identifikaciona šifra, kombinacija 13 slova i brojeva.	Svi materijali i dijagnostičke procedure sadrže na uputnicama ovu identifikacionu šifru.	<ul style="list-style-type: none"> - Intervju sa članovima tima - Uvid u proceduru 	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.1.8	DPST usluge prestaju biti anonimne u slučaju pozitivnih rezultata testa odnosno u potrebi uključivanja klijenta u dalji tretman te prelaze u povjerljivost.		<ul style="list-style-type: none"> - Intervju sa članovima tima - Uvid u proceduru 	Zakon o evidencijama u oblasti zdravstva („SN FBiH“ broj 37/12), čl. 16. Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.

Savjetovanje				
Standard	Izjava	Uputstvo		Reference
4.2	Usluge DPST savjetovanja mogu biti različite.	<p>Usluge savjetovanja se sastoje od savjetovanja prije testiranja, samog testiranja i savjetovanja poslije testiranja.</p> <p>Ovo savjetovanje podrazumijeva kliničko savjetovanje na formalnim mjestima kao što su zdravstvene ustanove i obavlja ih zdravstveni radnik.</p>		Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
4.2.1	Preventivno savjetovanje nudi klijentu sve neophodne informacije o HIV-u.	Te informacije uključuju sve neophodne informacije o HIV-u, načinima prenošenja, infekciji, mogućnostima liječenja.	- Intervju sa članovima tima	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.2.2	U prostorijama za DPST savjetovanje su dostupni leci i brošure sa svim neophodnim informacijama o pružanju DPST usluga.	<p>Ove informacije uključuju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sažetak politike, - Radno vrijeme, - Dostupne usluge. 	- Uvid u informativne letke i brošure	
4.2.3	U prostorijama za DPST savjetovanje su dostupni leci i brošure sa svim neophodnim informacijama o HIV-u i AIDS-u te drugim krvlju i spolno prenosivim infekcijama.	<p>Ove informacije podrazumijevaju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - načine prenosa, - mogućnostima prevencije prenosa, - mogućnosti liječenja. 	- Uvid u informativne letke i brošure	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.2.4	DPST savjetovanje može biti individualno, između savjetnika i klijenta.		- Intervju sa članovima tima	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.

Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
4.2.5	Nakon izvršenog savjetovanja savjetnik popunjava upitnik o faktorima rizika za HIV.	U upitnik se unose i utisci koje je savjetnik tokom savjetovanja dobio, a upitnik sadrži i dio koji se odnosi na virus hepatitisa B i C.	- Intervju sa članovima tima	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.2.6	DPST savjetovanje može biti i na porodičnom nivou.	Ovdje je osim savjetnika i klijenta prisutan i ostatak porodice klijenta.	- Intervju sa članovima tima - Uvid u proceduru	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.2.7	DPST savjetovanje može da se radi i u grupama.	Ovo savjetovanje mora biti popraćeno i individualnim savjetovanjem.	- Intervju sa članovima tima - Uvid u proceduru	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.

Testiranje na HIV				
Standard	Izjava	Uputstvo		Reference
4.3	DPST usluge podrazumijevaju testiranje na HIV.	Kada se radi o testiranju ono se radi samo uz potpisani pristanak klijenta.		Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“, broj 46/10) Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
4.3.1	DPST usluge podrazumijevaju brzo testiranje na HIV.	Testiranje može da se prema želji klijenta radi iz krvi ili iz pljuvačke.	- Intervju sa članovima tima	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.3.2	Ukoliko brzo testiranje pokaže pozitivan rezultat, onda se radi dodatno testiranje, čiji rezultati budu gotovi za 24h.	Ovo testiranje se radi ELISA testom.	- Intervju sa članovima tima - Uvid u proceduru	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.3.3	Rezultati testa se klijentu saopštavaju ISKLJUČIVO usmenim putem od strane savjetnika.		- Intervju sa članovima tima - Uvid u proceduru	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.3.4	Testiranja na HIV moraju imati puni informisani pristanak osobe koja se testira.	Informisani pristanak se zasniva na principu da kompetentne osobe imaju pravo donositi odluke o svom učešću u procesu testiranja.	- Uvid u proceduru	Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10), čl. 27. Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.

Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
4.3.5	Klijent ima pravo da odbije testiranje.		- Uvid u proceduru	Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata („SN FBiH“, broj 40/10), čl. 6, 10., 17., 18. Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10), čl. 27. Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.3.6	Klijent ima pravo da u svakom trenutku procesa testiranja povuče svoj pristanak, i u tom slučaju se postupak obustavlja.	Prema proceduri se obavještavaju osobe koje su u tom trenutku odgovorne za taj dio postupka (osoba koja vadi krv, koja radi testiranje ili savjetnik).	- Uvid u proceduru	Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata („SN FBiH“, broj 40/10), čl. 6, 10., 17., 18. Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10), čl. 27. Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.3.7	U slučaju pozitivnog testa savjetnik daje upute klijentu u koju zdravstvenu ustanovu da se javi.		- Intervju sa članovima tima	Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“, broj 46/10), čl. 12., st. 2, tč. 3. Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.3.8	U slučaju pozitivnog testa, savjetnik daje upute klijentu da partneru saopšti svoj status.	Ako klijent to ne želi da uradi, savjetnik nema pravo da bilo koju informaciju o klijentu prenese njegovom partneru.	- Uvid u proceduru	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.

Testiranje na druge bolesti				
Standard	Izjava	Uputstvo		Reference
4.4	DPST usluge podrazumijevaju i detekciju drugih krvlju/seksualno prenosivih infekcija (KPI/SPI).	Pod drugim infekcijama se podrazumijevaju hepatitis B i C.		Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“, broj 46/10) Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
4.4.1	Vrši se testiranje na virus hepatitisa B i C.	Ovo testiranje se po mogućnosti odvija iz istog uzorka krvi kao i testiranje na HIV.	- Intervju sa članovima tima	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.4.2	Testiranje na hepatitis B i C podliježe istim normama povjerljivosti, tajnosti i privatnosti.		- Intervju sa članovima tima	Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10), čl. 25., 27. Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.4.3	Testiranje se vrši uz prethodno dobijenu saglasnost na ovaj postupak.		- Intervju sa članovima tima	Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10), čl. 27. Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
4.4.4	U slučaju negativnog testa, savjetnik preporučuje klijentu cijepljenje protiv virusnog hepatitisa B.		- Uvid u proceduru	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.

5. Procjena rada DPST usluga				
Standard	Izjava	Uputstvo		Reference
5.1	Zdravstvena ustanova koja pruža DPST usluge vrši procjenu svog rada.	Ova procjena se vrši radi unapređenja kvaliteta pružanja usluga.		Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10) Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
5.1.1	Postoji Politika o procjeni smanjenja rizičnog ponašanja korisnika.		- Uvid u Politiku - Intervju sa osobljem	
5.1.2	Smanjenje rizičnog ponašanja korisnika se procjenjuje anketama klijenata.	Gleda se smanjenje rizičnih injekcija, smanjenje nezaštićenog seksualnog odnosa.	- Uvid u anketne listiće - Uvid u ispunjene anketne listiće - Uvid u obrađene podatke	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
5.1.3	Anketom se procjenjuje kapacitet za upućivanje na druge institucije u sistemu.	Upućivanje se vrši prema potrebi i SAMO uz saglasnost korisnika.	- Uvid u anketne listiće - Uvid u ispunjene anketne listiće - Uvid u obrađene podatke	Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10), čl. 24.
5.1.4	Sprovodi se unutrašnja procjena aktivnosti i ishoda odnosno revizija radne prakse.		- Uvid u internu analizu prakse	Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“ broj 46/10), čl. 24. Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
5.1.5	Korisnici mogu dati primjedbe i sugestije u „knjizi utisaka“ koja se nalazi u čekaonici ispred prostorije gdje se vrši pružanje DPST usluga.		- Opservacija ocjenjivača	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.

Smanjenje rizika				
Standard	Izjava	Uputstvo		Reference
5.2	Pri pružanju DPST usluga vodi se računa da se rizik smanji na najmanju moguću mjeru.			Pravilnik o upravljanju medicinskim otpadom, „SN FBiH“ 77/08 Uputstvo o vrstama i načinu postupanja sa medicinskim otpadom, „SN KS“ 19/04 Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
5.2.1	Postoji procedura za praćenje isteka roka trajanja na testovima.		- Intervju sa članovima tima - Uvid u proceduru	
5.2.2	Postoji procedura za slučaj incidentnog uboda iglom.	Procedura treba da navede da ranu treba pustiti da krvari kratko vrijeme, ne isisavati, ne istiskati niti trljati te odmah isprati tekućom vodom i oprati sapunom i vodom.	- Uvid u proceduru	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
5.2.3	U prostorijama gdje se pružaju DPST usluge postoji procedura za odvajanje komunalnog, infektivnog i farmaceutskog otpada uključujući i označavanje.	Odvajanje komunalnog (crna kanta) i farmaceutskog otpada (zelena kanta) od infektivnog (crvena kanta). Na kantama mora biti također jasno napisano koju vrstu otpada sadrže.	- Opservacija ocjenjivača - Uvid u proceduru	Pravilnik o upravljanju medicinskim otpadom, „SN FBiH“ 77/08, čl. 13, st. 2. Uputstvo o vrstama i načinu postupanja sa medicinskim otpadom, „SN KS“ 19/04, Tačka V, st. 2.

Kriterij	Izjava	Uputstvo	Dokazi za ocjenu	Reference
5.2.4	Postoji procedura za slučaj kontakta neozlijeđene kože s krvlju klijenta.	Procedura treba da navede da treba ukloniti kontaminiranu odjeću, kožu isprati sa tekućom vodom i zatim oprati sapunom i vodom i osušiti.	- Uvid u proceduru	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
5.2.5	Postoji procedura za slučaj kontakta konjunktiva i sluznica s krvlju klijenta.	U proceduri treba navesti da je važno kontaktno mjesto odmah obilno isprati čistom vodom.	- Uvid u proceduru	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
5.2.6	Ukoliko dodje do incidentne situacije i moguće ekspozicije savjetnika, vrši se procjena ekspozicijskog rizika i testiranje eksponirane osobe.		- Uvid u proceduru	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
5.2.7	Sve incidentne situacije se bilježe i dokumentiraju.		- Uvid u proceduru - Uvid u zabilješke	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.
5.2.8	Pri pružanju DPST usluga, radi prirode posla, savjetnici koriste zaštitna sredstva.	U cilju smanjenja rizika izlaganja HIV i drugim infekcijama, savjetnici u radu koriste zaštitna sredstva (rukavice, maske, naočale, itd.).	- Opservacija ocjenjivača - Intervju sa članovima tima	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.

Reference

- Zakon o zdravstvenoj zaštiti („SN FBiH“, broj 46/10)
- Zakon o liječništvu („SN FBiH“, broj 56/13)
- Zakon o sestринstvu i primalјstvu („SN FBiH“, broj 43/13)
- Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata („SN FBiH“, broj 40/10)
- Zakon o evidencijama u oblasti zdravstva („SN FBiH“, broj 37/12)
- Pravilnik o upravlјanju medicinskim otpadom, („SN FBiH“, broj 77/08)
- Uputstvo o vrstama i načinu postupanja sa medicinskim otpadom, („SN KS“, broj 19/04)
- Dobrovolјno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV – Protokol, 2013.

Lista politika i procedura

Politike

1. Politika pružanja DPST usluga 1.1.1
2. Politika o procjeni smanjenja rizičnog ponašanja korisnika 5.1.1

Procedure

3. Procedura za održavanje higijene prostorija 1.1.5
4. Procedura za pružanje DPST usluga u sklopu terenskog rada 1.3.1
5. Procedura za čuvanje evidencijskog protokola 2.2.3
6. Procedura o čuvanju opreme (testova, kondoma, itd.) 3.1.2
7. Procedura o čuvanju anonimnosti DPST usluga 4.1.6
8. Procedura o dodjeli identifikacione šifre klijentu 4.1.7
9. Procedura o prestanku anonimnosti 4.1.8
10. Procedura o savjetovanju na porodičnom nivou 4.2.6
11. Procedura o savjetovanju na grupnom nivou 4.2.7
12. Procedura o upućivanju na potvrđni test 4.3.2
13. Procedura o saopštavanju rezultata klijentu 4.3.3
14. Procedura za testiranje na HIV 4.3.4
15. Procedura za slučaj klijentovog odbijanja testiranja 4.3.5
16. Procedura za povlačenje klijentovog pristanka 4.3.6
17. Procedura o uputama za HIV-pozitivnog klijenta 4.3.8
18. Procedura za uputu klijenta na cjepljenje protiv HBV 4.4.4
19. Procedura o praćenju roka trajanja na testovima 5.2.1
20. Procedura za incidentni ubod iglom 5.2.2
21. Procedura za odvajanje i razvrstavanje otpada 5.2.3
22. Procedura za slučaj kontakta sa krvlju klijenta 5.2.4; 5.2.5
23. Procedura za procjenu ekspozicijskog rizika 5.2.6
24. Procedura za bilježenje incidentnih situacija 5.2.7

Skraćenice

AKAZ	Agencija za kvalitet i akreditaciju u zdravstvu u FBiH
DPST	Dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje
FBiH	Federacija Bosna i Hercegovina
HBV	Hepatitis B virus
HCV	Hepatitis C virus
HIV	Virus humane imunodeficijencije
ELISA	engl. enzyme-linked immunosorbent assay – enzimski esej antitijela
KPI	krvlju prenosive infekcije
SN	Službene Novine
SPI	seksualno prenosive infekcije